

Pavol Janík

ŠTVRTÁ OSOBA JEDNOTNÉHO ČÍSLA

Rozhlasová hra na motívy románu Lawrenca Ferlinghettiho Ona.

1980

OSOBY:

ON

ON - LUBIN

ON - COLNÍK

ONA

HLÁSATEL

REŽISÉR

REČNÍK

PAPAGÁJ

AMPLIÓN 1

AMPLIÓN 2

AMPLIÓN 3

AMPLIÓN 4

DAV

ZVUK: Hudba, rocková úprava Beethovenovej V. symfónie.
Majestátny úvod, neskôr do podkresu.

HLÁSATEL: Počúvate rozhlasovú hru, ktorú mladý slovenský dramatik Pavol Janík nazval
Štvrtá osoba jednotného čísla (názov preparovaný filtrami)

ZVUK: Hudba - vyznie na chvíľu hlavný motív, zase do podkresu

HLÁSATEL: Na motívy románu Lawrence Ferlinghettiho Ona napísal Pavol Janík.

ZVUK: Hudba

HLÁSATEL: Vladimír Minarovič ako ON, Soňa Ulická ako ONA.

ZVUK: Hudba

HLÁSATEL: Zvuková spolupráca...

ZVUK: Hudba

HLÁSATEL: Réžia Pavol Janík.

ZVUK: Hudba

HLÁSATEL: Nahrané dňa... v bratislavskom rozhlase v štúdiu číslo... stop čas...

ZVUK: Hudba sa rázne skončí. Ostro nastrihnutý tikot hodín, ktoré vzápätí odbijú tri.
Zmena akustiky - katedrálové echo.

DAV: (hlasným šepotom sa modlí)
Ó, anjeli úsvitu!
Zelené svetlá zmeňte na žlté!
Ó, duše ženských prs!
Zostúpte z magnetických hôr.
Vráťte sa zo sklených pohorí!

ZVUK: Spláchnutie

ON: Tento špláchoť je význačnejší, než sa nazdávate. Signalizuje koniec jednej éry.

DAV: (hromovo, naliehavo, prosebne)
Spasiteľ náš, ochraňuj všetky zvieratá!!!
(opakujú do clony)

ZVUK: Zmena akustiky - ruch veľkomestskej ulice.

ONA: Hej, hej vy!... Počkajte, prosím!

ON: Čo si prajete? Kto ste?

ONA: Nepoznáte ma?

ON: To si ty?! Pust'!
V твоjich prsiach nikdy nehniezdili duše!
Daromne som písal v mladíckej nerozvážnosti plamenné básne na blankytné
stuhly toaletného papiera.

ONA: (rozhnevane) To sa opovažuješ povedať ty?!
...čo stále trpíš novými rozčarovaniami,
že tvoja matka je panna?
Ty, čo, sa neustále niekam poberáš a ustavične sa rozhoduješ žiť duševným
životom.
Ty, ktorého nepozná nik osobne. A podľa zovňajšku ťa poznajú len čašníci
v kaviarni Savoy.

ON: (skleslo) Pamätám sa, keď po prvýkrát prišla odniekiaľ zďaleka,
prenasledovaná a zauzlená. Možno si to bola ty. Moja matka, manželka. Azda
niekto iný. Moja dospelosť, láska, Vášnivá túžba žiť. Zem, ktorú urážame
zablatenými topánkami...?
Vari som to bol ja sám?
Nedokážem rozuzliť tento hlavolam. Vypuť vtáka, ktorý mi v hrudi vzrušene
trepoce myriadami pristríhnutých krídel.

ONA: (rozhorčená) Smrdíš človečinou! Je ti súdené všetko dostať iba tak, ako možno
mať niekoho na fotografii. Môžeš vlastniť len jediný obrázok z tisícich
možných. Iba odtlačok tela a nič z toho, čo prebýva v ňom.

ON: (vzrušene) Stále to vidím.
V nehybnej premene.
Všetko odznova, stále to isté. Začarovaný kruh.
Život ma čaká, ako fotografia, ktorú treba urobiť skôr než film zostarne
natoľko, že ho nebude možné vyvolať.

ZVUK: Ruch ulice vyznie do silného deformovaného echa. Spod doznievania vylnúť
hudbu. - predel.

ZVUK: Zmena akustiky - šum hlasov v kamennej chodbe.

PAPAGÁJ: A vy tu čo chcete?

ON: Prichádzam pozdraviť váš majestát.

PAPAGÁJ: Nech sa páči!

ZVUK: Dvere - zmena akustiky - pravidelné kvapkanie, so slabou ozvenou - počas
dialógu zostáva v podkrese.

PAPAGÁJ: Počkajte tu!

- ON: Áno, prosím.
- ZVUK: Kvapkanie vyznie - dvere, zmena akustiky - miestnosť majestátu.
- PAPAGÁJ: Začnite!
- ON: Nevieľ. Nevieľ si rady. Chápete. V noci ma zvyčajne prenasledujú. To by nemuselo byť také zlé. Lenže ja sa nemôžem pohnúť z miesta.
- PAPAGÁJ: Ďalej! Poďme!
- ON: (nešťastne, náhlivo/ Iste. Každú noc, ktosi zo mňa vyberá všetky vnútorné steny. V dôsledku čoho mám v nich neporiadok. Okrem toho náš sklenár má údajne sklený chrbát. Malo by sa to vyjasniť. Na každom kroku zmätok, A ľudia. Sú príšerne zlí. A vy ste za toto všetko zodpovedný. Vaša moc má nespočetne veľa očí a uší, nespočetne veľa rúk, ktorými ovláda svet.
- ON: (pokračuje, zvuk kolíše, ale tak, aby bola nachovaná zrozumiteľnosť) V mene svojej príslušnosti k davu vyhlasujem, že sa vám nepodarí zavŕšiť ohyzdné dielo. Napriek všetkým pravidlám a ich dôslednej ochrane - hlas štvrtej osoby jednotného čísla, ktorý zatiaľ existuje ako nevyslovený, prehovorí zajtra, v skorých ranných hodinách. Už sa nič neutají pred verejnosťou. Zatiaľ len ja viem, kto je štvrtou osobou jednotného čísla. Je ňou ozajstný najvnútornejší úprimný chlapík. Žiadam konečné riešenie. Nech novoutvorená polícia obsadí Ženevu a rozhodne raz navždy, aký tvar má mať stôl pre všetky budúce mierové konferencie. Považujem za predzvesť katastrofy, že živí čoraz väčšmi strácajú vzájomný vzťah, aj keď sa ešte stále používajú na milovanie. (Zvuk prestane kolísať) Dôrazne žiadam bezodkladné vyjadrenie vášho stanoviska.
- ZVUK: Autentický hlas papagája a kotkodákanie. Po chvíli razom ustane.
- ZVUK: Zmena akustiky - tichý šum vetra v korunách stromov.
- REČNÍK: Vážené zhromaždenie! Dovoľte mi pri tejto dôstojnej príležitosti odhalenia pomníka pripomenúť odvahu a chabrosť tohto neochvejného bojovníka
- ZVUK: záber zo štadiónu - Góóó!!! Góóóóó!!! - v doznievaní vylnúť tlkot srdca. Podkresľuje celú nasledujúcu časť.
- ON: Nevideli ste?! Nevideli ste to?! Všetko je jasné. Aj pôvod tmy je jasný!
- ZVUK: srdce vylnúť
- ON: Sme len sochami, ktoré nepochodili v kameni a ožili v mäse. Aj ona vám to potvrdí. Nešla tadeto?! Je práve tak, ako my ešte nedokončená, Ešte len polozrozumiteľná podoba

hudby. Pomôžte mi! Ved' všetky hodinky už dávno dokazujú, že je vždy neskôr, ako si človek myslí.

ZVUK: srdce

ON: Prišli sme z povetria. Takmer naraz. Viem to. V podobe hudby. Aj ona bola medzi nami. Má jednu mihalnicu nakrivo. Vždy pri nej myslím nakrivo, aby som videl rovno. Vystúpili sme z oltárov gotických chrámov. Spadli z veží. Nik sa už nechce rozpamätať na to, ako sme sa spoločne vznášali nad vyzváňajúcim mestom. Naše srdcia ťkli ani pochované detské vlaky, také celkom maličké, a predsa otriasajúce telom zeme.

ZVUK: Detonácia. Pauza.

ZVUK: Klavír hrá kaviarenské melódie.

ON: Lubin! Azda ma už nepoznáš? Lubin! Vonku spadlo zo strechy slnko a nad mestom sa roztvoril obrovský čierny dáždnik plný dierok po moliach. A ty si tu pokojne sedíš! Vari si slepý?!

LUBIN: Vidím ťa po prvýkrát. Je nádherné byť slepým, žiť len z hlasov, zjednodušovať. Vidieť vždy rovnako, v noci i vodne a svet pokladať sa taký, aký by mohol byť.

ON: (veselo) Ach, Lubin! Ty sa nezaprieš. Čašník vo výslužbe, Parížan rozprávajúci americkou angličtinou s viedenským prízvukom. Kňaz. Bláznivý bicyklista na oblohe. Ešte sa pamätáš, ako si ma zachránil. Zachytil si ma, keď som padal s nebies a naťahoval som sa až po zem ako gumený pás. (do širokého pléna) Čokoľvek sa spýtajte čašníka Lubina, ten vie všetko, laický svedník svetákov, ten by vám vedel povedať.

LUBIN: Prestaň! Daj s tým už pokoj! Konečne som na odpočinku, Konečne som sa dožil večnosti a som nezmeniteľne svätý. Tak čo zas chceš?!

ON: Musíš mi pomôcť. Hľadám hlavného hrdinu svojho života. Dodnes neviem, či som len druhoradou postavou, alebo iba štatistom.

LUBIN: Vypi si! Možno zabudneš na to, čo chceš. Na to, čo chceš vedieť. Práve tak, ako to robia všetci, keď tomu začínajú rozumieť. Mysli si čokoľvek, ale daj s tým sebe aj ostatným pokoj.

ON: Mám neustále pochybnosti, či som si nie otcom i synom. Ustavične hľadám číslo domu zhodné s počtom mojich rokov. Sám si vravel, že len tam sa dozviem pravdu. Lenže kde sa dozviem pravdu o tom, koľko mám vlastne rokov?

LUBIN: Ja už to mám za sebou. Teraz som na odpočinku. A je mi dobre. Nezabudol som na priateľov ani na domovskú kaviareň. Prečo mi chceš ublížiť?

- ON: (s ľahkým úsmevom) Tak ako kedysi. Stále sú mi v päťách, aby m ma zatkli pre krádeže z detstva.
- LUBIN: (smeje sa) Veď hej! Aj ja som sa vždy chcel zastaviť prinajmenšom natoľko, aby som mohol vykonať aspoň jediný významný čin. Nevykonan som. Neľutujem.
- ON: Vravieval si, že po narodení nás čaká už len jediný dôležitý skutok a to je samotná smrť.
- LUBIN: Ja som sa už rozhodol. Nezomriem, Aj svoje narodenie som v súvislosti s týmto rozhodnutím úradne zrušil. Vyhovuje mi to aj napriek tomu, že som sa tým stal obyčajným sériovým človekom.
- ON: To nie je riešenie. Burič bude vždy zavrhovat' božstvo, pretože bez buričstva by láske niečo chýbalo.
- LUBIN: To je otázka hodnôt a tie treba sústavne a neustále znova odvodzovat' od životných podmienok.
- ON: Zašiel som dnes do úradu...
- LUBIN: No a?
- ON: Vyhráždal som sa štvrtou osobou jednotného čísla...
- LUBIN: (so smiechom) Ty si sa načisto zbláznil! Koho to zaujíma?! Len mi povedz! Mladícke rojčenie. Mal si radšej oznámiť niečo, čo by ich potešilo. Obstarat' si teplé miestečko. Alebo čo ja viem čo... Si nenapraviteľný...
- ON: Smiech je iba sekundárny príznak, akési ochranné sfarbenie, ktoré má skryť podstatu choroby, skryť skutočné príznaky, medzi ktorá patrí aj narastajúci nedostatok vzťahov medzi ľudskými bytosťami.
- LUBIN: Prestávaš ma baviť! Chceš ma učiť modlitby, ktorých som autorom?!
- ON: Prepáč!
- LUBIN: Nejde o urážku môjho autorstva. Nezáleží mi na ňom. Ale to tvoje neprestajné mudrovanie je otravné práve tak, ako moje vlastné.
- ON: Ty už vážne neveríš v objav východiska?
- LUBIN: Vynálezcovstvo je moja slabosť. Ale niektoré méty sú čírym výplodom slabomyselnosti.
- ON: Je predsa aj iná cesta odtiaľto, v to nepochybne veríš. Cesta, ktorá nás prevedie cez ucho ihly. Nejaká iná cesta odtiaľto.
- LUBIN: (vyrovnane) Neverím. Moja električka už dohrkotala na samý koniec. A

cestovné lístky, ktoré mi zostali, sú neplatné. Skrátka, už som vo večnosti.

ON: (posmešne, dobromyseľne) Nie si pritučný na to, aby si vystúpil do akýchkoľvek svätých výšav?!

LUBIN: Ničomu nerozumieš. Môj tropický boh je niečo iné, ako to, čo máme všetci spoločné a moje džúsové nebo nie je sanatórium medzi galaxiami. Zbožňujem výlučne značkové vína a nepoznačené ženy. To je tá najskutočnejšia kalokagatia.

ON: Bagatelizuješ! Je načase usporiadať v televízii rozhovor na najvyššej úrovni medzi Budhom a Kristom.

LUBIN: Aj v tom ma kopíruješ. Chýba ti však koncepcia.

ON: Všetko mám premyslené. Sporné body dohody treba prerokovať prostredníctvom zástupcov ministerstiev zahraničných vecí.

LUBIN: Tváriš sa, akoby sémantika bola príčinou vojen. Už nevoniasť človečinou ale zapáchaš náboženským blúznením.

ON: Omyl! Základnou podmienkou pokroku v tejto oblasti je naďalej nevyhnuté obnaženie Bohorodičky, poukázanie na jej opačné prsné bradavky.

LUBIN: (so smiechom) Si chlapík! Takú hlúposť netreskne hocikto! Na to treba dlhoročné štúdiá na cudzí účet. Už som sa obával o tvoj osud, ale teraz vidím, že všetko, je na najlepšej ceste, aby si získal nehynúcu slávu a najmä výnosné zamestnanie.

ON: Na žarty je neskoro, Vtáci po smrti čoraz naliehavejšie stúpajú do výšav, aby sa mohli povzniesť nad každé obmedzenie ducha.

LUBIN: Fantasmagórie! Bojíš sa smrti. A to je tvoja smrť. A to všetko len preto, že veríš v jej nesmrteľnosť. Ale smrť je len žart. Často nemiestny.

ON: Tak o čo ti ide? I čo je v tombole, o ktorej sa toľko hovorí a nikto nevie, čo je v nej? O čo ide v tejto hre?!

LUBIN: Ako komu.

ON: A o čo tebe?

LUBIN: Nechcem ťa vystrašiť tou istou otázkou, na ktorú aj tak sám nevieš odpovedať.

ON: (nervózne) Spytoval som sa ťa niečo!

LUBIN: Veď hej. Rád by som sa zoznámil so štvrtou osobou jednotného čísla. Možno budem mať to šťastie, že je ženského pohlavia. Oná satira mnohojazyčnosti ľudstva, ktorú tak starostlivo opatrujeme pod drobnohlľadom štrnástich politických stanovísk a päťdesiatich troch filozofií.

ON: Vyčítal si mi fantasmagóriu...

LUBIN: Pán režisér! Zmysel života na päť nevíete?

REŽISÉR: (skreslene, akoby z réžie) Stop! Zmažte to! Pripravte sa! Na červenú ideme!

ZVUK: Pískanie a rachot vlaku.

AMPLIÓN 1: Prosím pozor! Oznamujeme všetkým, ktorí majú strach z príšerne hlúpych zvierat, že o chvíľu vstúpi do priestorov stanice zájazd manekýnok. Zachovajte, prosím, rozvahu a pokoj! Cestujúcim zo severných krajín oznamujeme, že na to, aby umierali, je tu priteplo. Zároveň upozorňujeme, čašníkov, prostitútky, taxikárov a službukonajúcich strážnikov, aby sa nerozhádzali voľne po stanici a sústredili sa vo vymedzenom priestore.

ZVUK: Zvučka

AMPLIÓN 2: Rady požívateľom železníc!

ZVUK: Gong

AMPLIÓN 3: Rada na dnes!

ZVUK: Gong

AMPLIÓN 4: Nezabudnite, že náboženstvo vyvracia morálku!

ZVUK: Gong

AMPLIÓN 3: Dopočutia opäť zajtra!

ZVUK: Zvučka

AMPLIÓN 1: Počúvali ste reláciu Rady používateľom železníc. Zo štúdia sa s vami lúčime a želáme vám šťastnú cestu!

ZVUK: Hudba - rocková úprava Beethovenovej V. symfónie - po nej píšťalka výpravcu vlaku, rozjazd vlaku

ZVUK: Zmena akustiky - buchot kolies, vo vnútri vo vlaku. Dvere na kupé.

COLNÍK: Máte niečo na prečlenie? Colná kontrola.

ON: Á, dobrý deň, ako dobre dnes vyzeráte. Ste prinajmenšom o deň mladší ako

včera. Máte slušivý oblek.

COLNÍK: (podráždene) Máte niečo na prečlenie?

ON: Nič iné vás nezaujíma? Mám si to vari vysvetľovať tak, že som pre vás vlastne bezvýznamný?!

ZVUK: Detonácia, po doznení buchot kolies do podkresu

COLNÍK: Čo ste to urobili? Kde je moja rodná zem? Tu za týmito oknami ešte pred chvíľou pokojne plynula krajina. A teraz je všade iba oslepujúce svetlo. Čo ste to urobili? Čo ste to urobili?... (do clony, prispôsobuje sa rytmu kolies a oba zvuky spolu miznú)

ZVUK: Iná akustika - katedrálne echo.

DAV: (ticho, temne sa modlia)
Tá, ktorá nás porodí, je ešte len pannou.
Musíš nás počať!
Musíš nás priviesť na svet!
Stiahni reťaz - spláchni -
Zacengaj na zvony,
zacengaj na zvony,
zacengaj na zvony...
(pokračujú cez rozličné filtre do clony)

ZVUK: Spod miznúceho textu vylínať motív Osudovej symfónie.

HLÁSATEĽ: Počúvali ste rozhlasovú hru, ktorú mladý slovenský dramatik Pavol Janík nazval Štvrtá osoba jednotného čísla. (názov preparovať filtrami)

ZVUK: Hudba na chvíľu vyznie

HLÁSATEĽ: Na motívy románu Lawrence Ferlinghettiho napísal Pavol Janík.

ZVUK: Hudba vyznie

HLÁSATEĽ: Vladimír Minarovič ako ON, Soňa Ulická ako ONA.

ZVUK: Hudba

HLÁSATEĽ: Zvuková spolupráca...

ZVUK: Hudba

HLÁSATEĽ: Réžia Pavol Janík.

ZVUK: Hudba

HLÁSATEĽ: Nahrané dňa... v bratislavskom rozhlase v štúdiu číslo... stop čas...

ZVUK: Hudba sa rázne skončí. Ostro nastrihnutý tikot hodín, ktoré vzápätí odbijú tri.

KONIEC